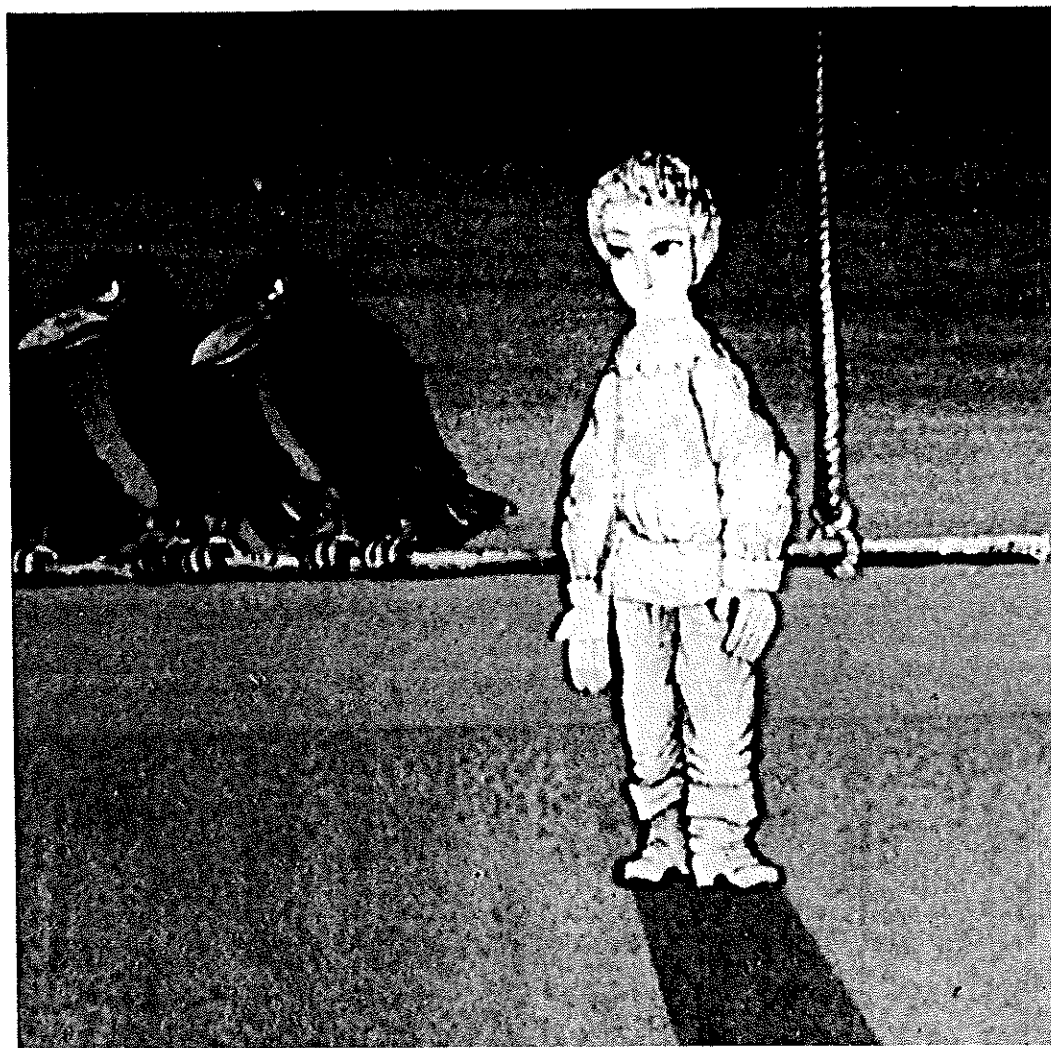

TROLLKARLENS LÄRLING

REDAKTION: Annika Thor, Filminstitutet 1988

TROLLKARLENS LÄRLING

Hur häftet kan användas.

Detta häfte innehåller fakta och förslag till samtal och aktiviteter kring filmen TROLLKARLENS LÄRLING. Häftet är inte avsett att följas punkt för punkt, utan att fungera som inspirationskälla i bearbetningen av filmen. Välj de frågeställningar som passar barnens ålder och intressen.

OM FILMEN

TROLLKARLENS LÄRLING är en animerad (tecknad) film, byggd på boken *Han sålde sin frihet* av Otfried Preussler (Litteratur-främjandet, En bok för alla barn och ungdomar, 1983).

Huvudpersonen, Krabat, är en fattig men fri tiggarpojke. En natt kallar en korp på honom. Han ska följa med till kvarnen vid det mörka vattnet. I kvarnen blir Krabat en av tolv lärlingar till den egendomlige Mäster. Mäster visar sig vara en ond trollkarl, som utnyttjar sina lärlingar för att skaffa sig rikedomar. När de är fullärda utmanar han dem på en kamp på liv och död, som han själv alltid går segrande ur. Krabat blir allt mer upprorisk gentemot den ondskefulle Mäster, särskilt sedan han en påsknatt sett och förälskat sig i en sjungande flicka. Trots Mästers förbud träffar Krabat flickan. Han blir allt skickligare i att överlista Mäster, och får hjälp av en av de andra lärlingarna. Till slut kommer den stund då Krabat måste besegra Mäster eller dö. Mäster är överlägsen i styrka och trollkunnighet. Men en kraft är starkare än trolldom - kärleken.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Produktion: Studio Gottwaldow för Kra'tky' Film, Suddeutscher Rundfunk, Bavaria Atelier GmbH, Tjeckoslovakien, BRD 1977

Regi: Karel Zeman

Manus: Karel Zeman, Jiri' Gold efter Otfried Preusslers bok "Han sålde sin frihet"

Foto: Bohuslav Pikhart, Zdenek Krupka

Musik: Frantisek Belfi'n

Animation: Arnost Krupci'k, Eugen Spa'leny

Animerad, färg, ca 76 min, svenskt tal

SKRÄCK OCH RÄDSLÅ

TROLLKARLENS LÄRLING är en skräckfilm för barn. Den innehåller många dramatiska scener och kan väcka starka känsloreaktioner hos en barnpublik. Det är viktigt att låta barnen uttrycka och bearbeta sina reaktioner på filmen, innan man går vidare i diskussionen om filmens tema och utformning.

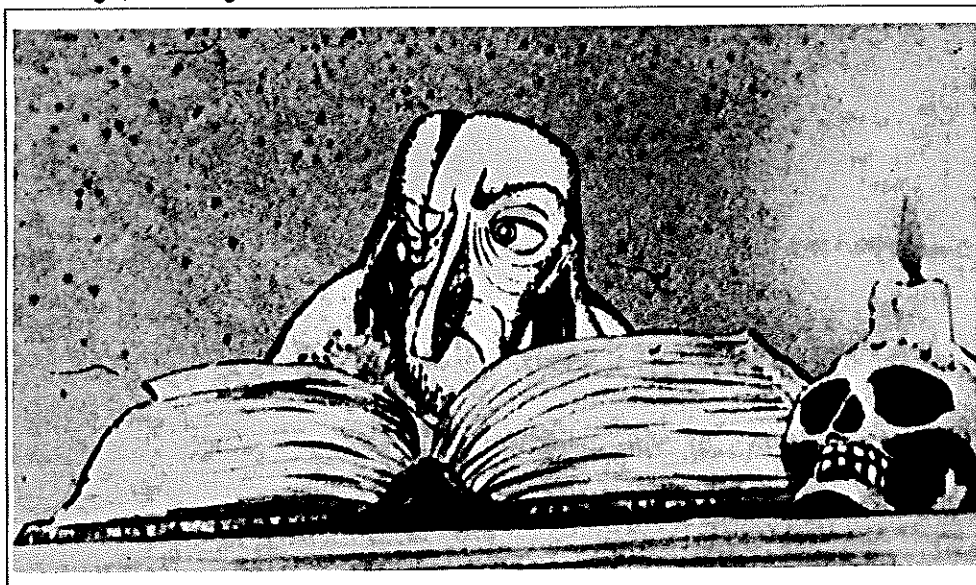
Låt barnen rita den händelse i filmen som de minns bäst. Samtala om vad i filmen som var skrämmande.

Hur trodde barnen att filmen skulle sluta?

Samtala om andra filmer och TV-program som barnen blivit skrämda av. Vad är mest otäckt att se på film/TV?

FILMENS TEMA

Trollkarlens lärling handlar, liksom de flesta traditionella sagor, om kampen mellan ont och gott. Det onda har makt att undertrycka det goda. Det goda befinner sig i underläge, men segrar ändå till slut.

Filmen arbetar också med motsatsparet frihet - materiell trygghet. Tiggarpojkarna, som lever ett fritt liv men inte har mat för dagen, lockas till kvarnen, där de får mat och husrum, men förlorar sin frihet.

Försök att tillsammans med barnen formulera några av de motsatspar som filmen är uppbyggd kring.

Vilka personer i filmen är onda respektive goda?

Vadför är Mäster ond? Hur har han blivit sådan?

Hur lockar Mäster pojkarna till kvarnen? Vadför stannar de kvar där, fast de vet vilket öde som väntar dem?

Hur känner Krabat sig när han försökt fly från kvarnen, men upptäcker att han är tillbaka där igen?

Krabat vill besegra Mäster i öppen kamp, efter det att två läringar redan misslyckats med det. Varför är det omöjligt att besegra Mäster på det sättet?

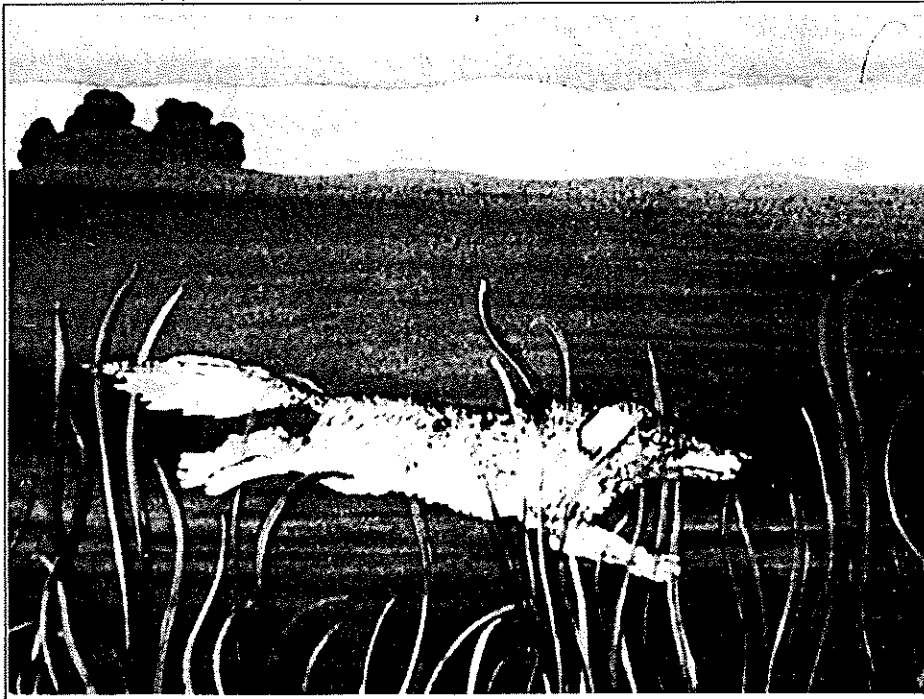
Är Krabat en hjälte? Vilka hjälteegenskaper har han?

Varför kan Illickans kärlek besegra Mäster?

Jämför Trollkarlens lärling med folksagor som barnen känner till. Vilka likheter respektive skillnader finns det?

FILMENS FORM

Trollkarlens lärling är tecknad i en "ålderdomlig" stil, som påminner om gamla gravyrer. Färgskalan är mild med enstaka inslag av klara färger. Förutom rörliga figurer mot en fast bakgrund använder sig filmen i många scener av en fast förgrund, som skapar djup i bilden (t ex maskrosorna i filmens första sekvenser).

Tyckte barnen om sättet som Trollkarlens lärling är tecknad på? Hur skilde det sig från andra tecknade filmer som de sått?

Krabat själv har "realistiska" färger på hud och kläder. Mäster och de andra läringarna däremot är blekt blåtonade. Vad säger det om dem?

Några gånger förekommer starka färger (rött, gult) i filmen. Försök komma ihåg när. Varför just där?

I bildberättandet i Trollkarlens lärling används vissa grepp mer eller mindre återkommande. I början av filmen ser vi en ilsket skällande hund med ett otäckt gap. Krabat sitter i ett träd ovanför hunden. Hans ena sko är trasig och glappar i tån, så att det ser ut som ett hundgap. Samtidigt som skon visas i närbild hör vi fortfarande hunden skälla. Det är ett exempel på en *överensstämmelse*, som här skapar en komisk effekt.

Ett annat berättargrepp är **kontrasten**. Krabat flyr undan två arga hundar in i en lada, där han möts av fridsamma får.

Liknelser (metaforer) används också i filmen. Vid två tillfällen, när nya pojkar faller i Mästers klor, får vi se en bild av en spindel i sitt nät och en liten fluga som fastnar i nätet.

Förvandlingar (metamorfoser) förekommer många gånger i Trollkartens lärling (och är överhuvudtaget vanliga i tecknad film). Mäster kan förvandla sig till vilket djur som helst. Även lärlingarna kan konsten att förvandla sig, och Krabat blir till slut så skicklig att han kan överlista Mäster.

Mäster förvandlar sig bl a till en korp, en katt, en tupp, en rovfågel, en orm, ett vildsvin, en räv och ett fantasidjur. Hur känner man igen Mäster i alla hans olika skepnader?

Beskriv några av berättargreppen i Trollkartens lärling och låt barnen själva försöka komma på exempel.

EXCERPTER TILL TROLLKARLENS LÄRLING

1. KRABAT

I filmens inledande avsnitt förs vi in i miljön, ett bondesamhälle i 1600-talets Centraleuropa. Huvudpersonen Krabat presenteras också.

Berättartexten används för att ge information och skapa identifikation med berättaren Krabat. Här möter vi också ett av filmens viktigaste teman, motsättningen mellan frihet och materiell trygghet: "Jag var fri som en fågel, men kanske som en fågel som trillat ur sitt bo. Jag var alldeles ensam, utan föräldrar och utan tak över huvudet."

Filmens säregna bildstil, påminnande om gamla gravyrer, framträder tydligt i detta avsnitt. Färgskalan är dämpad. Stort bildjup skapas bl a genom användningen av förgrunder (t ex maskrosorna). En komisk överensstämmelse uppstår mellan den morrande hundens gap och Krabats trasiga sko.

Musiken används för att underbygga de olika stämningarna: idyll, militär disciplin osv.

2. MÄSTER

Här möter vi för första gången de övriga viktiga personerna: Mäster och hans lärlingar, här i skepnad av korpar. Mäster karakteriseras genom sin enögdhet och sin obehagliga röst. En ny miljö, kvarnen, presenteras.

Temat om kampen mellan gott och ont introduceras, då gubben vill varna Krabat för kvarnen, men blåses omkull av en snöstorm som Mäster framkallar. Krabat lyssnar i stället till Mästers, onskans, röst och beger sig till kvarnen. Detta är också det första exemplet på Mästers övernaturliga krafter. I kvarnen genomgår Mäster sin första förvandling, från korp till människa. Klara, starka färger och silhuetteffekter används för att understryka Mästers magiska kraft.

3. FÅNGENSKAP

I detta avsnitt fördjupas bilden av Mäster, och han framstår allt mer tydligt som en bild av den absoluta onskan. Vi får också se nya exempel på hans förvandlingar: först från katt till människa, sedan, i skogen, mellan en rad olika skräckinjagande gestalter. Ändå känns han alltid igen på sin enögdhet.

Krabat återkommer, i sin nya situation som lärling i kvarnen, till temat frihet kontra trygghet: "Mitt arbete var inget latmansgöra, men jag hade tak över huvu-

det och fick äta mig mätt varje dag. Vad mera kunde en tiggarpojke begära?" När Krabat försöker fly från kvarnen visar det sig att han i själva verket är Mästers fånge. Utan att veta hur det gått till är han plötsligt tillbaka vid kvarnen igen.

I avsnittet som skildrar Krabats flyktförsök används musiken effektivt för att bygga upp en skräckfilmsstämning.

4. KAMPEN MELLAN GOTT OCH ONT

Nästa tillspetsning av filmens konflikt sker i uppgörelsen mellan Mäster och lärlingen Tonda. "Här kan bara finnas en Mäster, jag eller du", säger Mäster innan striden börjar. Det är en maktkamp, men också en kamp mellan ont och gott. Mäster kan bara segra genom svek. När Tonda sårat honom, viftar han med en olivkvist, ett fredstecken, och vinner därigenom tid, för att sedan kasta sig över Tonda i en ny skepnad. Samma svekfulla taktik använder han senare mot lärlingen Michal.

En annan upprepning sker efter Tondas död, då en ny pojke kommer till kvarnen på samma sätt som Krabat tidigare gjort. Denna scen upprepas längre fram ytterligare en gång.

I scenen med den nye pojken används också en liknelse (metafor). Mäster framställs som en spindel i sitt nät. Parallellt med att den nye pojken låter sig luras av Mäster, ser vi spindeln fånga ett litet flygfä i nätet för att äta upp det.

5. KÄRLEKEN

"Kärleken är starkare än all trollmakt", står det på sista sidan i Mästers trolldomsbok. Kärlekstemat i filmen knyts från början till ett speciellt musikaliskt ledmotiv, den sång som flickan sjunger första gången Krabat ser henne. Den återkommer, när han för första gången står inför henne som människa och genast blir igenkänd. I denna scen är också färgerna annorlunda – varken dämpade, som i större delen av filmen, eller grälla, som i vissa scener där Mäster utövar sin trollmakt. Här är färgerna varma och intensiva, när Krabat och flickan möts på ängen. Smultron och fjärilar i förgrunden används för att skapa bilddjup.

När Krabat återvänder till kvarnen, blir konflikten mellan hans kärlek och hans fångenskap hos Mäster tydlig. "Till mig har du förskrivit kropp och själ. Mig tillhör du i all evighet, mig ensam", hotar Mäster. Krabat befinner sig vid en vändpunkt. Han måste fatta det beslut som ska leda till friheten. Men innan dess återstår en lång katt-och-råttalek mellan å ena sidan Mäster, å andra sidan Krabat och hans vän Juro.